

Kommunledningskontoret
Tjänsteskrivelse till kommunstyrelsen

Datum:
2025-08-12

Diarienummer:
KSN-2024-01515

Handläggare:
Annika Bengtsson, Anna Bittner

Svar på motion om stärkt beredskap i Uppsala kommun från Joakim Holmertz (C)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta

1. **att** besvara motionen med föredragningen i ärendet.

Ärendet

Joakim Holmertz (C) föreslår i en motion väckt vid kommunfullmäktiges sammanträde den 29 april 2024 (§ 74) att

- Uppsala kommun ska anta som policy att i normalfallet alltid bevilja tjänstledighet för räddningstjänstutbildning eller grundläggande militär utbildning,
- Uppsala kommun ska vara generös med beviljande av tjänstledighet för civila och militära beredskapsövningar,
- Uppsala kommun ska eftersträva att i mesta möjliga mån tillhandahålla anställningsvillkor som underlättar för medarbetare att även verka som deltidsbrandman, reservofficer eller ha engagemang inom frivilligförsvaret, samt att
- Uppsala kommun utreder möjligheterna att bevilja löneutfyllnad för medarbetare som tjänstgör som reservofficer samt vilka kostnader det skulle innebära för kommunen.

Beredning

Ärendet har beretts av kommunledningskontoret tillsammans med brandförsvaret.

Föredragning

Uppsala kommun som arbetsgivare påverkas av vad som händer i omvärlden, både i Sverige och i övriga världen. Säkerhetsläget är annorlunda än det var för ett par år sedan. Uppsala kommun behöver följa med i och bidra till utvecklingen av Sveriges stärkta beredskap och att totalförsvaret i Sverige ska fungera och vara väl förberett.

Det både görs och har redan gjorts mycket gällande denna fråga. Bland annat ses den arbetsrättsliga beredskapslagstiftningen över. Arbetsgivarorganisationen Sveriges kommuner och regioner (SKR), som alla kommuner och regioner är medlemmar i, har tillsammans med centrala fackliga parter bland annat tecknat ett krislägesavtal. Även andra centrala kollektivavtal har anpassats för att bättre möta de förändrade behoven.

Det behövs ingen policy gällande att i normalfallet alltid bevilja tjänstledighet för räddningstjänstutbildning eller grundläggande militär utbildning, då det redan är reglerat i lag att utgångspunkten är att dessa ledigheter ska beviljas. Räddningstjänstutbildning omfattas av reglerna i studieledighetslagen.

Från och med 1 juli 2017 återinfördes skyldigheten att mönstra och genomföra grundutbildning med värnplikt. Utöver grundutbildning omfattar värnplikten även repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring. Det innebär att Sverige tillämpar alla delar av lagen om totalförsvarsplikt. Vissa civila och militära beredskapsövningar är en del av värnplikten och omfattas då av lagen om totalförsvarsplikt där arbetsgivaren inte kan neka ledighet. Är det frivillig utbildning omfattas det av de regler som gäller i studieledighetslagen.

Från 1 april 2024 har ändringar gjorts i det centrala kollektivavtalet Allmänna bestämmelser (AB) som de allra flesta arbetstagare i Uppsala kommun omfattas av. Ändringarna underlättar för arbetstagare att ha både huvudanställning enligt AB och anställning som deltidssbrandman enligt kollektivavtalet Räddningstjänst i beredskap (RiB) i Uppsala kommun. Enligt AB erhåller arbetstagaren ersättning från såväl anställningen enligt RiB som huvudanställning enligt AB under första timmen om hen behöver lämna arbetsplatsen vid utryckning.

För att öka Sveriges möjlighet att planera och förstärka personalförsörjningen inom totalförsvaret har civilplikten aktiverats inom räddningstjänsten. Detta har gjorts genom ett regeringsbeslut och ändring i förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Vidare har Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) sedan den 19 januari 2024 rollen som bemanningsansvarig myndighet genom en ändring i samma förordning.

För uppdrag inom totalförsvaret som är en del av ett tjänstgöringsavtal som arbetstagaren har med exempelvis Hemvärnet eller Försvarsmakten, finns en redan reglerad rätt till ledighet. För annan tjänstgöring av mer frivillig karaktär, som ligger utanför den enskildes tjänstgöringsavtal med respektive organisation, har arbetsgivaren ingen skyldighet att bevilja ledighet för.

I det centrala kollektivavtalet Allmänna bestämmelser (AB) regleras i vilka fall löneutfyllnad ges från arbetsgivaren. Bestämmelsen gjordes om under 2010-talet så att de som hade anställning, t ex som reservofficer, inte längre fick ersättning från arbetsgivaren. I stället är det upp till Försvarsmakten att betala rimliga ersättningsnivåer för att få personal att tjänstgöra.

Enligt nuvarande bestämmelser utgår i stället ersättning till de som erhåller dagpenning från Försäkringskassan. Dagpenning kan exempelvis utges till den som är

klar med sin grundutbildning och tjänstgör inom totalförsvaret, som hemvärnssoldat eller inom frivilliga försvarsorganisationer vid höjd beredskap.

Att lokalt förhandla andra villkor än det som förhandlingsdelegationen på SKR har förhandlat fram innebär förutom att Uppsala kommun kan få ytterligare kostnader även att kommunen kan hamna i en snedvriden konkurrens samt att det riskerar att Uppsala kommun undergräver SKR:s förhandlingsmandat.

Även om det inte i det enskilda fallet finns formell ledighetsrätt för utbildning eller övning kan arbetsgivaren ändå alltid besluta om att bevilja arbetstagare tjänstledighet om verksamheten tillåter det. Det bidrar till att totalförsvaret i Sverige ska fungera och vara väl förberett. SKR uppmanar därför arbetsgivare att vara generösa med sådana ledigheter om verksamheten tillåter det.

Uppsala kommun ställer sig bakom SKR:s ställningstagande att vara generös och bevilja ledighet där det utifrån verksamhetens behov är möjligt. Tilläggas bör att det finns ett stort ansvar för kommunens egen beredskap. Kommunens ansvar är först och främst att säkerställa att kommunen har en bemanning som kan bibehålla funktion och kontinuitet i dess egna samhällsviktiga verksamhet, inte att personalförsörja andra organisationer.

Ekonomiska konsekvenser

Inte aktuellt med föreliggande förslag till beslut.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad den 12 augusti 2025
- Bilaga 1 Motion om stärkt beredskap i Uppsala kommun från Joakim Holmertz (C)

Kommunledningskontoret

Birgitta Pettersson
Stadsdirektör

Ingela Hagström
Utvecklingsdirektör och
biträdande stadsdirektör

Motion om stärkt beredskap i Uppsala kommun

De senaste åren har satt både Sverige och Uppsalas beredskap på prov vid flera tillfällen. Mycket talar för att provningarna under kommande år kan komma att bli ännu större.

Vi lever idag med ett säkerhetsläge som är radikalt annorlunda jämfört med bara för ett par år sedan. I skrivande stund utkämpar Ryssland ett blodigt invasionskrig mot ett grannland i Sveriges närområde. Samtidigt uppträder landet alltmer fientligt också mot flera andra grannar, däribland Sverige, i såväl ord som handling. I januari 2024 var Sverige till exempel ett av flera länder som drabbades av en storskalig rysk hackerattack.

De senaste åren har vi därtill genomlevt den svåraste pandemin i modern tid. Pandemin kostade både människoliv, jobb och resurser, samt prövade våra leveranskedjor och vår försörjningsförmåga. Dessvärre kommer vi antagligen att behöva uthärda fler pandemier förr eller senare, och när de inträffar är det viktigt att vi dragit lärdomar från covid-19 och inte återigen står utan exempelvis verksamhetskritisk materiel.

Världen genomgår också klimatförändringar som medför att extremväder blir vanligare och dess konsekvenser blir större. Uppsala har drabbats av både skogsbränder och översvämningar de senaste åren, lyckligtvis dock bara i mindre skala. I kommunens omedelbara närområde har vi emellertid sett betydligt större skogsbränder och översvämningar. Dessa har orsakat stor materiell förödelse och inneburit stora påfrestningar för dem som bott och verkat i de drabbade områdena. Dessa händelser hade lika gärna kunnat inträffa i Uppsala – och i framtiden kan de komma att göra det.

Nu sker ett skifte i Sverige – för första gången på 30 år så stärker vi vår beredskap i stället för att montera ned den. Det är en utveckling som Uppsala behöver hänga med i och kan bidra till.

Räddningstjänst och civil beredskap

En viktig del av den civila beredskapen, som kommunerna dessutom har direkt inflytande över, är räddningstjänsten. I Uppsala kommun – liksom i stora delar av resten av landet – utgör deltidsbrandmän den första försvarslinjen mot allehanda typer av bränder, olyckor och kriser. Cirka 270 av Uppsalas brandförsvars totalt drygt 380 brandmän är deltidsbrandmän. Följaktligen är det helt centralt för beredskapen att Uppsala tillsammans med övriga kommuner som ingår i Uppsalas brandförsvars långsiktigt kan säkra en tillräcklig bemanning av deltidsbrandmän. I en undersökning som MSB genomförde 2022 uppgav dock 75 procent av landets räddningstjänster att

de har svårt att rekrytera deltidsbrandmän, och ungefär lika många uppgav att de har svårt att klara sin beredskap.

Centerpartiet anser att Uppsala kommun kan och bör göra mer för att underlätta för medarbetare att verka som deltidsbrandman. Det kan till exempel handla om möjlighet att arbeta på distans de veckor man har schemalagd beredskap och vara generös med att bevilja ledighet för utbildningar och övningsdeltagande.

Att ha medarbetare som är verksamma som deltidsbrandmän innebär inte bara att vi stärker vår civila beredskap, utan kan också stärka vår kommunala organisation i övrigt. Kompetens inom krishantering, livräddning och olycksförebyggande är en tillgång även bland bygglovshandläggare, kommunikatörer och arbetsterapeuter.

Försvarsfrämjande

Försvarsmaktens primära syfte är att skydda Sverige vid krig och internationella konflikter, men försvaret spelar ofta en viktig roll även i andra typer av kriser. Vid den stora skogsbranden i Västmanland 2014 bistod försvaret till exempel räddningstjänsten med allt från släckningsarbete till att organisera frivilliga – olika delar av försvaret bistod sammantaget med 90 separata insatser omfattande 220 000 arbetstimmar. Och när tusentals resenärer vintern 2024 fastnade i ett snöoväder på E22 i Skåne så var det Försvarsmakten som ryckte ut med bandvagnar för att evakuera de strandsatta.

Även om försvaret ligger utanför den kommunala kompetensen så finns det insatser Uppsala kommun kan göra för att bidra till Sveriges försvarsförmåga och beredskap. I händelse av kris eller krig kommer en stor del av Sveriges aktiva förband ledas av personer som i normala fall är reservofficerare – personer som periodvis arbetar som officer inom försvaret men vars huvudsakliga sysselsättning är ett civilt yrke hos en annan arbetsgivare.

En av Försvarsmaktens många utmaningar idag är att rekrytera reservofficerare i samma takt som resten av försvaret byggs ut. Därför ser Centerpartiet positivt på att Uppsala kommun är i färd med att teckna en avsiktsförklaring om att bli samarbetspartner till Försvarsmakten. Det innebär i korthet att vi uppmuntrar engagemang inom försvaret och garanterar att ett sådant inte drabbar anställda negativt i form av till exempel försämrade anställningsförmåner eller sämre löneutveckling.

Precis som i fallet med deltidsbrandmän ser Centerpartiet klara vinster för Uppsala kommun som arbetsgivare med att ha reservofficerare som anställda. Medarbetare som vid sidan av sin anställning i kommunen också har en anställning som reservofficer – eller för den delen har ett ideellt engagemang i någon av försvarets 18 frivilligorganisationer – skulle utan kostnad för kommunen tillföra värdefulla kunskaper inom exempelvis ledarskap, sjukvård, teknik och kommunikation.

Många arbetsgivare har valt att gå ett steg längre än så i sin strävan att uppmuntra försvarsengagemang, och täcker upp löneskillnaden mellan sina medarbetares ordinarie lön och den krigsbefattningslön de erhåller när de tjänstgör inom försvaret. Samtliga statliga arbetsgivare gör det, liksom åtskilliga privata arbetsgivare som AB Volvo och Afry. Centerpartiet vill att Uppsala kommun utreder vad motsvarande

upplägg skulle kosta att införa i kommunorganisationen och överväger det som ett arbetsgivarpolitiskt verktyg för att uppmuntra engagemang inom rikets försvar.

Som anställd i Uppsala kommun ska det, enligt kommunens arbetsgivarpolicy, vara möjligt att i balans förena privat-, arbets- och samhällsliv. Det är ett bra mål, men givet de utmaningar vi står inför anser Centerpartiet att det är angeläget att höja ambitionsnivån ytterligare. Viktiga samhällsengagemang bör uppmuntras, inte bara vara möjliga att förena med privat- och arbetsliv.

Mot bakgrund av ovanstående yrkar Centerpartiet att kommunfullmäktige beslutar

- att** Uppsala kommun ska anta som policy att i normalfallet alltid bevilja tjänstledighet för räddningstjänstutbildning eller grundläggande militär utbildning,
- att** Uppsala kommun ska vara generös med beviljande av tjänstledighet för civila och militära beredskapsövningar,
- att** Uppsala kommun ska eftersträva att i mesta möjliga mån tillhandahålla anställningsvillkor som underlättar för medarbetare att även verka som deltidsbrandman, reservofficer eller ha engagemang inom frivilligförsvaret,
- att** Uppsala kommun utreder möjligheterna att bevilja löneutfyllnad för medarbetare som tjänstgör som reservofficer samt vilka kostnader det skulle innebära för kommunen.

Joakim Holmertz (C)
24-02-21